

Scenariusz zajęć edukacyjnych

Opracowanie: dr Katarzyna Kraczoń

*Zrealizowano w ramach projektu Stowarzyszenia Twórców Ludowych
„Twórcy ludowi – dzieciom”.*

*Projekt sfinansowano ze środków Unii Europejskiej NextGenerationEU
w ramach Krajowego Planu Odbudowy KPO.*

Więcej materiałów na portalu KulturaLudowa.pl
www.kulturaludowa.pl/tworcy-ludowi-dzieciom

Tajemnice dawnych zawodów

Propozycja zajęć edukacyjnych na poziomie szkoły podstawowej (klasy VI-VIII)

Słowa-klucze:

rzemiosło, rzemieślnik, twórca ludowy, garncarstwo, tkactwo, plecionkarstwo, ginące zawody

Oczekiwane osiągnięcia:

Uczeń:

- rozumie słowa-klucze, potrafić wytłumaczyć znaczenie pojęć: rzemiosło ludowe, sztuka ludowa,
- rozszerza swoją wiedzę o kulturze i sztuce ludowej regionu, w którym mieszka, potrafić wymienić tradycyjne rzemiosła, nazwać osobę wykonującą dane rzemiosło, skojarzyć rzemiosło z osobą je wykonującą i efektem jej pracy,
- jest świadomy roli tradycji w życiu społeczeństwa
- potrafi omówić etapy powstawania naczyń glinianych, koszy z rogożyny i chodników
- wskazuje zmiany, jakie zachodzą w rozwoju poszczególnych rzemiosł

Metody pracy i forma zajęć:

Pogadanka, forma podawcza w postaci prezentacji multimedialnej, wywiadów z twórcami, dyskusja, praca indywidualna

Materiały i środki dydaktyczne:

Prezentacja multimedialna, film, fotografie, wytwory kultury materialnej (kosze, tkaniny, naczynia), karta pracy

Komentarz dydaktyczny:

Dawna wieś była wspólnotą zamkniętą i samowystarczalną, regulowała całokształt swojego życia. Społeczność ta sama zaspokajała swoje potrzeby, regulowała wszelkie postępowania i zachowania się swoich członków. W jej ramach dokonywały się prawie wszystkie czynności jej członków: rodzinne, gospodarcze, wychowawcze, rozrywkowe, religijne i polityczne. Uprawa roli, hodowla zwierząt i działalność rzemieślnicza to podstawowe zajęcia dawnych mieszkańców wsi. Praktycznie w każdej miejscowości można było spotkać kowala, garncarza, cieślę, plecionkarza itd.

Obecnie życie na wygląda nieco inaczej. Wraz z rozwojem cywilizacji: pojawiły się nowoczesne urządzenia, nowe środki transportu, na przestrzeni setek, dziesiątek lat wiele

rzeczy codziennego użytku udoskonalono, pojawienie się sklepów umożliwiło zakup przedmiotów i jedzenia w atrakcyjnych cenach, wiele przedmiotów codziennego użytku wyszło z użycia. Wszystkie te zmiany spowodowały, że dawne zawody wiejskie straciły swoją popularność, zmieniły też swoje funkcje. Dziś coraz częściej są atrakcją regionalną i turystyczną.

Przebieg zajęć:

Etap I – przygotowawczy

Nauczyciel wprowadza w temat lekcji, przekazując informacje zawarte w Komentarzu dydaktycznym. Warto we wstępie wskazać i nazwać dawne zawody oraz wyjaśnić, czym zajmowali się np. bednarz, tokarz, stolarz, cieśla, garncarz, kowal, snycerz, zdun, szewc i in. Można pokazać różne wytwory sztuki ludowej i rzemiosła i zapytać jak nazywa się twórca danego eksponatu. Następnie można zastanowić się, które z nich współcześnie jeszcze funkcjonują, a które należą już do przeszłości.

Dla zobrazowania wprowadzonych treści można pokazać film i/lub prezentację.

Etap II – prezentacja i omówienie tematu

Prezentacja multimedialna przybliży specyfikę trzech ważnych rzemiosł w następującym porządku: surowce, etapy wykonania, wytwory. Prowadzący wspólnie z uczniami omawia poszczególne zagadnienia, tłumacząc i zatrzymując się dłużej nad tymi, które są niejasne (tu ważne jest też rozumienie pojęć). Wszystkie treści zostały zobrazowane fotografiami. Przedostatni slajd zawiera pytanie do dyskusji.

Etap III – dyskusja

Omówione w prezentacji rzemiosła w literaturze są często określane mianem „ginące zawody” (Por. Zbigniew Skuza, *Ginące zawody w Polsce*, Warszawa 2006.) Można zatem postawić pytanie do dyskusji, czy określenie to jest właściwe w kontekście zaprezentowanych zawodów i zachodzących przemian cywilizacyjno-kulturowych. Czy rzeczywiście są to „ginące zawody”? (uczniowie podają argumenty za i przeciw, można podzielić klasę na dwie grupy: zwolenników i przeciwników postawionej tezy). Jakie elementy pozostają niezmiennie, a które uległy przekształceniom? Dlaczego? Czy te zmiany są potrzebne? Czy są nieuniknione? Aby móc odpowiedzieć na te pytania, należy wypełnić tabelę. Każdy uczeń otrzymuje wydrukowaną pustą tabelę, którą należy wypełnić (można to zrobić indywidualnie lub w grupie (każda grupa otrzymuje inne rzemiosło). Analiza przemian odnotowanych w tabeli będzie pomocna do sformułowania wniosków i odpowiedzi na postawione pytania.

Rzemiosło	Tradycja (przełom XIX XX wieku)	Współczesność (przełom XX/XXI wieku)
Tkactwo	Narzędzia: Tkanie odbywało się na warsztatach tkackich.	Tkanie wciąż odbywa się na warsztatach tkackich.
	Surowce: tkaczki same przygotowywały nici do przędzenia (len wełnę)	Gotowe nici kupowane są w sklepach.
	Wytwory chodniki, kilimy, tkaniny na ubrania, bielizna pościelowa	Wciąż popularne są tzw. szmaciaki, nieco mniej kilimy, które dawniej zawieszane były na ścianach, tkane są przedmioty użytkowe np. torby, torebki, woreczki itp.
Garncarstwo	Narzędzia: koło garncarskie nożne, piec ziemny	Pojawiły się koła i piece elektryczne.
	Surowce: garncarze sami wydobywali, oczyszczali i przygotowywali do lepienia glinę, sami też przygotowywali polewy. Kolorystyka naczyń zależała od koloru gliny.	Obecnie glina jest sprowadzana nawet z zagranicy, pojawiły się nowe dużo droższe i lepsze glazury o różnorodnej kolorystyce np. niebieska.
	Wytwory: naczynia użytkowe – dzieżki, dzbany, dwojaki, makutry, miski, buńki	Dawne formy sprzedawane są jako naczynia dekoracyjne, pojawiły się też nowe: filiżanki, cukiernice, pojemniki na miód, naczynia do zapiekania potraw, wazy itp.
Plecionkarstwo	Narzędzia: noże, sekatory, ubijaki	bez zmian
	Surowce: wiklina, rogożyna, słoma	wiklina, rogożyna, słoma, „wiklina” papierowa, taśmy itp.
	Wytwory: kosze zasobowe i kosze do ziemniaków, elementy	nowe formy: kufarki, kosze zakupowe zakładane na ramię,

	architektoniczne typu płyty, elementy ścian	formy dekoracyjne – koszyki z pokrywkami, koszycki na święconkę, meble ogrodowe, dekoracje plecione
--	--	--

Praca indywidualna – wypełnienie tabeli (załącznik nr 2 do scenariusza).

W klasach młodszych (IV-VI) po obejrzeniu prezentacji można przeprowadzić indywidualne lub grupowe ćwiczenie z wykorzystaniem karty pracy (załącznik nr 1 do scenariusza).

Etap IV – podsumowanie

Zapisanie na tablicy kilku wniosków wypływających z przeprowadzonej dyskusji. Uczniowie powinni dojść do wniosków, że kultura ludowa, a tym samym sztuka ludowa i rzemiosło, nie jest czymś martwym, skostniałym i skończonym. Wręcz przeciwnie – wiele jej elementów jest obecnych we współczesnym życiu. Kultura ludowa, tak jak wszystko dookoła, rozwija się i też podlega pewnym transformacjom i jest to zjawisko nieuniknione. Dobrze, że wciąż twórcy ludowi dbają o przekaz międzypokoleniowy i chętnie dzielą się swoją wiedzą, przekazują swoje umiejętności innym i są współczesnymi strażnikami tradycji.

Chcę wiedzieć więcej – zadanie dla chętnych:

Przeprowadź wywiad w swojej rodzinie lub sąsiedztwie i dowiedz się, jakie zawody były wykonywane w twojej rodzinie. Czy są one przekazywane z pokolenia na pokolenie? Czy w twoim domu są jakieś wytwory, pamiątki po przodkach? Jakież? Swoje spostrzeżenia zapisz w zeszycie.

Literatura:

- Dziedzictwo kulturowe Lubelszczyzny. Kultura Ludowa*, red. A. Gauda, Lublin 2001.
Elementarz tradycji, red. Katarzyna Kraczoń, Lublin 2014, ss. 40.
Etnografia Polski. Przemiany kultury ludowej, pod red. M. Biernackiej, M. Frankowskiej, W. Paprockiej, t. I i II, Wrocław 1976.
Plecionkarskim szlakiem Wisły, pod red. P. Adamskiej-Maleszy, Cieszyn 2009.
 Reinfuss Roman, *Garncarstwo ludowe*, Warszawa 1955.
 Skiba Piotr, *Garncarstwo sztuka pięciu żywiołów*, Warszawa 2010.
 Skuza Zbigniew, *Ginące zawody w Polsce*, Warszawa 2006.